

Utvalg: Forskningsutvalget
FU-sak: 6/15
Møtedato: 19.03.2015

Dato: 12.03.15
Arkivsaksnr:

Veilederopplæring i forskerutdanningen

Bakgrunn

Forskriften for Philosophiae doctor, § 6, vedtatt av Universitetsstyret 20.06.2013 omhandler veiledning for ph.d.-kandidatene ved UiB. Forskriften slår fast at hovedveileder har det faglige og administrative hovedansvaret for ph.d.-utdanningen. Vanlig praksis skal være at alle kandidatene har to veiledere, hvorav én skal oppnevnes som hovedveileder, og skal normalt være tilsatt der kandidaten er tatt opp. Veilederne skal ha doktorgrad eller tilsvarende faglig kompetanse. Minst én av veilederne bør ha tidligere erfaring fra veiledning av kandidater på master-og/eller ph.d.-nivå.

Handlingsplanen for forskerutdanning 2008-2015 understreker også viktigheten av veilederens rolle i forskerutdanningen. I den perioden handlingsplanen har vært virksam er det iverksatt en rekke tiltak: Ph.d.-kandidatene blir nå i hovedregel tilbudt minst to veiledere og tilknytning til forskergruppe/-skole; Forskerskolene ved UiB er kartlagt og evaluert; Det er utarbeidet kriterier for etablering og drift av forskerskoler; UiB har gjennomført veiledningskurs som en pilotordning; Det foreligger oppdaterte etiske retningslinjer for forholdet mellom kandidat og veileder.

I revidert handlingsplan for forskerutdanningen med gyldighet i perioden 2013-2015 heter det at «UiB vil fortsette å styrke tilbudet om kompetanseutviklingen for veiledere» og at «en mentorordning for nye veiledere vil bli opprettet».

NOKUT-rapporten 2014, hvor kvalitetssikringen av forskerutdanningen ved Universitetet i Bergen ble evaluert, trakk frem veilederopplæringen i forskerutdanningen som et punkt som kan vurderes å utbedre. Rapporten sier følgende om veiledning og veilederopplæring:

De formelle rammene rundt veiledningssituasjonen framstår som tilfredsstillende, og legger grunnlag for at alle ph.d.-kandidater ved UiB kan få veiledning av god kvalitet og tilstrekkelig omfang. Komiteen ser det som prisverdig at det har vært tatt grep for å bedre veiledningskompetansen i forskerutdanningen i de senere år, men noterer seg samtidig at behovet for ytterligere veilederopplæring er en gjenganger også i de siste forskerutdanningsmeldingene fra så nær som alle fakulteter. Eksempelvis skriver Det medisinsk- odontologiske fakultet i meldingen for 2012 at «Med stadig flere kandidater (...), får vi også flere uerfarne veiledere. Samtidig blir kravene til ph.d.-utdanningen mer formaliserte, og det skaper stort behov for opplæring både for disse, og for erfarne veiledere som møter nye krav og som trenger påfyll og inspirasjon for å utvikle seg videre». Universitetets sentrale forskningsutvalg uttaler i den samlede forskerutdanningsmeldingen for 2012 at mange ph.d.-veiledere ønsker å ta den omtalte modulen i forskningsveiledning,

men at kapasiteten er begrenset. Etter komiteens syn bør institusjonen ganske raskt ta tak i denne situasjonen og vurdere løsninger for å øke kapasiteten. I neste omgang bør universitetet vurdere hvorvidt denne eller tilsvarende opplæring bør gjøres obligatorisk for alle nye veiledere. (s. 6)

I sin oppsummering av anbefalinger og råd til UiB sier NOKUT-komiteen at:

«Universitetet bør se på muligheten for å øke kapasiteten på kurs, seminarer og andre former for opplæring i veiledningspedagogikk for veiledere på alle nivåer.» (s. 18)

Forskningsutvalget har behandlet NOKUT-rapporten i FU 8/14 og sier der om veilederopplæringen:

«NOKUT peker på at kapasiteten på veiledningsopplæringen er for liten. Dette er omtalt i UiBs handlingsplan for forskerutdanning og i Rapport og plan for 2013-2014. Avdelingsdirektøren slutter seg derfor til NOKUTs vurdering om at det er ønskelig å øke kapasiteten for veilederopplæring. Det bør vurderes å øke antall kurs som tilbys i veilederopplæring, både gjennom Uniped og gjennom andre kanaler.»

Forskningsutvalget sluttet seg til avdelingsdirektørens kommentar på møtet i mars 2014.

For å øke tilbudet på veilederopplæringen har det blitt iverksatt en prosess. Første ledd i prosessen var å invitere professor Arild Raaheim ved Pedagogisk institutt og ansvarlig for den valgfrie modulen UPED622 til å innlede til diskusjon på FU-møtet i november 2014 (sak 16/14) med følgende tre hovedspørsmål.¹

- 1) Hva er god ph.d.-veiledning?
- 2) Hva kan være felleselementene i veilederopplæringen og hva må være fagnært/fagspesifikt?
- 3) Hvordan kan UiB best styrke sin veilederopplæring

I utvalgets diskusjon ble det vist til ulike oppfatninger og ulik praksis ved fakultetene. Samtidig ble det påpekt at det, til tross for ulikheter, er flere likhetstrekk i veiledningsoppgavene på tvers av fagmiljøene. Som neste ledd i denne prosessen bestemte FU å kartlegge hvilket opplæringstilbud som i dag tilbys på fakultetene. Med frist for tilbakemelding 9. mars ble fakultetene bedt om 1) å kartlegge det tilbudet de har og 2) å beskrive hva slags behov for veilederopplæring de har.

Fakultetenes tilbakemelding

Det humanistiske fakultet har ingen formell opplæring for veiledere på ph.d.-nivå, men melder at det delvis ivaretas gjennom andre arenaer, som startdager for nye kandidater. HF rapporterer at det på institutt-nivå finnes forum for veiledere som har samlinger hvor det forventes, men ikke stilles krav til, deltakelse. HF påpeker viktigheten av slike tilbud er lokal forankret ifagmiljøene. Stip-HF, kandidatenes egen interesseorganisasjon på HF, er positive til en mer strukturert veilederopplæring. Ellers trekker HF frem miljøstøtte og kollegial oppbakking når det gjelder veilederrollen. Generelt er HF positive til en diskusjon om en strammere struktur rundt veilederopplæringen, men uttaler seg ikke om den bør være obligatorisk eller frivillig.

¹ Se også vedlagte rapport om UPED622 som Raaheim har laget om kurset.

Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet tilbyr ikke organisert veilederopplæring på fakultetet. De peker på at det foregår noe aktivitet rettet mot dette i de etablerte forskerskolene, men anser det ellers som et sentralt ansvar å sørge for at det er nok kapasitet på UPED622-modulen. MN uttaler seg ikke om de ønsker obligatorisk veilederopplæring.

Det medisinsk-odontologiske fakultet har i fem år arrangert frivillig dagsseminar for veiledere som har hatt til sammen 130-140 deltakere. MOF har hatt en egen prosjektgruppe for veilederopplæring som har vurdert fakultetets behov. De leverte en rapport i mai 2014 som skisserer en tredelt modell for hvordan opplæringen bør foregå: 1) Ekurs i regelverk og rutiner; 2) utvide dagsseminarer til et mer omfattende opplegg; 3) UPED622. MOF ønsker at deler av veilederopplæringen skal være obligatorisk og vil sertifisere sine veiledere.

Det samfunnsvitenskapelige fakultet tilbyr ingen formell veilederopplæring i noen fagmiljøer, men melder at det er enkelte uformelle fora i fagmiljøene hvor veiledning står på dagsorden. SV mener det fungerer tilfredsstillende slik det gjør i dag og har ikke behov for å formalisere tilbudet til veilederopplæringen ytterligere. Dersom det likevel gjøres, bør det være som frivillige tilbud.

Det juridiske fakultet rapporterer at de ikke har noen formelle tilbud om opplæring av veiledere, men at det sporadisk arrangeres frivillige veilederseminar. De melder om behov både for fagspesifikke tilbud og generelle/sentrale tilbud (UPED622-modulen). De mener også at det bør være obligatorisk for nye veiledere.

Det psykologiske fakultet tilbyr en gang i året et heldagsseminar om forskningsveiledning. Tilbudet er frivillig. I tillegg har fagmiljøene fokus på veilederopplæring gjennom forskningsgruppene, hvor erfaringsutveksling mellom veiledere foregår og hvor det ofte foregår kollektiv veiledning der erfarne forskere deltar i diskusjon av kappe og kapitler i en forskergruppe og bidrar med vurderinger til kandidat og hovedveileder. I tillegg har fakultetet det faglige og administrative ansvaret for UPED622. Fakultetet melder om behov for både formelle og uformelle tilbud i veilederopplæringen, og både lokale og sentrale tilbud. De uttaler seg ikke om det bør være obligatorisk eller frivillig.

Avdelingsdirektørens kommentarer

Avdelingsdirektøren registrerer at det er stor variasjon i hvordan de ulike fakultetene håndterer opplæring av veiledere på ph.d.-nivå. Med unntak av Det medisinsk-odontologiske og Det psykologiske fakultet er det ingen fakultet som har formaliserte og regelmessige tilbud om veilederopplæring. Det medisinsk-odontologiske fakultet har arbeidet mest systematisk med veilederopplæring ved UiB de siste årene.

Avdelingsdirektøren har merket seg at flere fakultet tar til orde for en bedre organisert og grundigere veilederopplæring. Alle fakultetene, med unntak av SV, ytrer ønske om at veilederopplæringen blir mer omfattende og systematisk. De fleste tar til orde for at en kombinasjon av lokale og sentrale tilbud vil være det optimale. Hvorvidt opplæringen skal være lokal eller obligatorisk eller frivillig er det ikke alle fakultetene som svarer på, og blant de som svarer er de ulike oppfatninger.

En gjennomgang av Fremdriftsrapporten for 2014, foretatt ved FA, viser at UiB har ca. 760 vitenskapelige ansatte som er hovedveiledere. 270 av disse er hovedveileder for mer enn én kandidat. 87 % av kandidatene har mer enn én veileder. De aller fleste kandidatene, 86 %, er 'svært fornøyde' eller 'fornøyde' med sitt veilederforhold.

Veiledning er utvilsomt den viktigste enkeltfaktoren for en vellykket forskerutdanning for den enkelte kandidat. Det er også av avgjørende betydning at veiledning blir ansett som et institusjonelt ansvar og ikke et privat forhold mellom den enkelte kandidat og dennes veileder. Institusjonen må derfor sikre at alle veiledere får opplæring i hvordan veilederrollen best mulig kan utføres.

Avdelingsdirektøren slutter seg til hovedintrykket som fremkommer av fakultetenes tilbakemeldinger; at noen av sidene ved veilederopplæringen gjøres best lokalt på fakultet, institutt og i fagmiljøene, mens andre sider med fordel kan organiseres fra sentralt hold.

Avdelingsdirektøren mener at en todelt løsning må være den beste og fremmer følgende forslag til vedtak:

- 1) Forskningsutvalget anbefaler en utredning av hvordan UPED 622 kan ivareta de generelle sidene ved forskningsveiledningen og om kurset eventuelt bør gjøres obligatorisk for nyansatte.
- 2) Forskningsutvalget anmoder alle fakultetene om å legge til rette for veilederopplæring som ivaretar de fagspesifikke behov. En slik tilrettelegging må ha et omfang av minimum et dagsseminar eller tilsvarende og må tilbys alle nye veiledere, gjerne i kombinasjon med en mentorordning for nye veiledere. Utover dette må fakultetene stå fritt til å organisere dette tilbudet slik de mener det er best, men at oppleggene blir rapportert inn til Forskningsadministrativ avdeling for at institusjonen til enhver tid skal kunne ha oversikt over veilederopplæringstilbudet.
- 3) Forskningsutvalget ber om at veilederopplæring, lokalt og sentralt, blir tatt med som en egen del i den nye handlingsplanen for forskerutdanning.

Vedlegg:

- 1)Fakultetenes tilbakemelding (Ephorte 2015/230)
- 2)Rapport fra Uniped v/Arild Raaheim

[Forskrift](#) for graden philosophiae doctor (ph.d.) ved Universitetet i Bergen
[Nokut-rapporten](#). Evaluering av system for kvalitetssikring av utdanningen- UiB.